

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM
 TÖRTÉNELMI, IRODALMI ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

1160 1946/1947. évi szám.

Évk: 1947. évi május 23. n.

Előzetes:

dr. melléklet. Utóirat:

Bírálatra bocsátom:

Dr. Derső Gyula

Dr. Kékely Zoltán

professzor úrnak,

Debrecen, 1947. május 23.

c. i. délután.

- XIII - 7395 - 1944 máj. 14. - tétel - vissalejett
 - " - 7482 - 1944 máj. 25. - tétel - Ker. és váltój. pót
 XIV 7530 - 1944 jún. 23. - ker. és váltój. pót - szabás
 XV 8115 - 1946 nov. 5. - megyes - Közig. és püj. pót.
 XV 8237 - 1947 márc. 12. - közg. és püj. pót - újabb pót
 XV 8310 - 1947 május 2. - közg. és püj. újabb pót - szabás
 8.468 - " - július 18. - földm. - egyházi pót.
 8.509. - " - sept. 26. - egyházi pót - nylt.

Szül. Budapest, 1921 július. 4.

Efgyadom. Egyes

Székess, 1947 máj. 28.

Press

Honjárnok

173. j. k.

Aratási óhírat: 82/1947-48-j. g.

Rep. 1947. LX. 26

A keretbiztosítéki jelzalog átruházása.

Irta:

Liss Zoltán

Doktori értekezés a magyar magánjog tárgyköréből.

I.

A forgalmi és keretbiztosítéki jelzálogjog
fogalmi elkülönülése.

A jelzálogjogról szóló új törvénykönyvünk általános indokolásában kiemeli, hogy a gazdasági élet a biztosítéki jelzálogjogot hatalmas intézménnyé fejlesztette ki és hangsúlyozza annak szükségességét, hogy ezen intézményt fokozottabb mértékben kell alkalmassá tenni tulajdonképeni hivatásának betöltésére.

A törvény tehát ezen vezérelvből kiindulva igyekszik mindazon visszáságokat kiküszöbölni, amelyek az eddigi gyakorlatban mutatkoztak és így indokolt annak tüzetes vizsgálata, hogy ezen törvényhozói célzat mennyiben nyert megvalósulást.

Mint ismeretes a telekkönyvi rendtartás az u. n. specialitás elvét követi, azon szabályt állítja fel, hogy a jelzálogjog csak számszerűleg meghatározott sommára nézve jegyezhe-

tő be^é csupán kivételként engedi meg azt, hogy bizonyos esetekben egyelőre bizonytalan összeg erejéig is be lehet jegyezni a jelzálogjogot a legmagasabb összeg meghatározásával. A telekkönyvi rendtartás értelmében tehát csupán azon különbség van a közönséges u.n. forgalmi jelzálogjog és a biztosítéki jelzálogjog között, hogy az utóbbinál a telekkönyvi bejegyzés a követelésösszezszerűségére nézve vélelmet nem nyújt.

A törvény fogalmi elhatárolása azonban ezen lényegesen tovább megy és azon elvet statuálja, hogy a biztosítéki jelzálogjog esetén a telekkönyvi bejegyzés nemcsak a követelésösszezszerűségére nézve nem nyújt biztosítékot, hanem a hitelezőnek a bejegyzés alapján csak annyiban van joga, amennyiben a követelés egyébként fennállónak bizonyul.

Amíg tehát közönséges jelzálogjog esetében a telekkönyvi bejegyzés a követelés fennállását bizonyítja, a jelzálogjog jóhiszemű megszerzőjével szemben a tulajdonos nem hivatkozhatik a követelésnek valamely ok folytán történt megszűntére, addig biztosítéki jelzálogjog esetében a harmadik jóhiszemű szerző

joga attól függ, hogy a kötelmi jog szabálya szerint a követelést érvényesítheti-e; azaz a telekkönyvi jogutód jogállása azonos lesz a kötelmi jog engedményesének jogállásával.

A hitelélet terén alkalmazásra jutó biztosítéki jelzálogjog különös fajánál az u.n. keretjelzálogjognál azonban az általános elvektől lényeges eltérést látunk. A keret jelzálog ellen, amely az eddigi gyakorlatban a biztosítéki jelzálog körében majdnem kizárólagos formaként jelentkezett főképp azon panasz hangzott el, hogy nem volt lehetséges a keretjelzálogjog fenntartása azon esetre, ha az eredeti jogviszonyban a hitelező vagy az adós személyében változás állott be.

A jogviszonyban szereplő bármely személyváltozás esetében a biztosítéki jelzálogjog szempontjából új jogviszony keletkezik, aminek következménye volt, hogy a biztosítéki jelzálogjog alapját képező követelés megszűnével, a fennálló jog értelmében az ilykép megszűnt jelzálogjog ranghelyén általában új zálogjogot nem lehetett alapítani. Ebből kifolyólag minden személyváltozás esetén szükségessé vált a régi jelzálogjog bejegyzése, ami azonban

csak az esetben történhetett a régi ranghelyen, ha időközben egyéb bejegyzések nem történtek.

A törvény a telekkönyvi rendtartás elveivel ellentétben, azon engedményt teszi, hogy a megszünt jelzálogjog ranghelyével bizonyos feltételek mellett a tulajdonos szabadon rendelkezhetik; megengedi továbbá, hogy a telekkönyvben történő bejegyzés útján a biztosítéki jelzálogjog az eredetileg megjelölt jogviszonyon felül vagy ehelyett más jogviszonyból származható követelésekre kiterjeszthető legyen és így nincs akadálya annak, hogy így bejegyzés útján a biztosítéki jelzálogjog az eredeti ranghelyen, az új hitelező javára keletkező követelések biztosítására szolgáljon.

E rendelkezés tehát megoldja a konverzió kérdését, midőn az eredeti viszony helyébe egy új hitelező bekapcsolása folytán új jogviszony keletkezik.

II.

Keretbiztosítéki jelzálog jogviszonyátruházási problémái

Azon esetekben azonban, amidőn a felek intenciója nem arra irányul, hogy az eredeti jogviszony ~~megtartása mellett csupán~~ helyébe új jogviszony lépjen, hanem éppen ellenkezőleg arra hogy az eredeti jogviszony megtartása mellett csupán egyes követelések ruháztassanak át, a törvény által nyújtott szabályozás nem mondható megfelelőnek. A törvény¹idevágó szakaszában vezérelyként húzódik végig, hogy a hitelező a keretjelzálogot csak azon esetben ruházhatja át, ha egyuttal a biztosítéki okiratban megjelölt jogviszony is átruháztatik,,míg ellenben, ha a hitelező csak a biztosított jogviszonyból származó egyes követelést ruházza át, a követelés átruházásával a jelzálogjog nem szállhat át az új hitelezőre. Eddigi joggyakorlatunk ezen elvet nem ismerte el.

Az osztrák legfelsőbb bíróság megengedi ugyan teljesülési határozata alapján, hogy a

keretjelzálogjog a hitelező részéről másra átruházható legyen, de csak azon esetben, ha az alapul szolgáló jogviszony anélkül, hogy azonossága megváltoznék, szintén az új hitelezőre átszáll.

Az új törvény álláspontja szerint a keretjelzálogjog a felek közötti individualizált jogviszonyhoz lévén kapcsolva, a hitelező a keretjelzálogjogot a z osztrák felfogásnak megfelelően csak a jogviszonnyal együtt ruházhatja át és így már eleve ki van zárva az átszállás az esetben, ha az alapjogviszony nem átruházható természetű, vagy a jogviszony átruházás előfeltételei pl. adós beleegyezése, nem valószínűsülnek meg.

A törvény szerint tehát az egyes követelésnek a jogviszony nélküli átruházás esetében a követelés a keretből kiesik, míg a jogviszonynak jelzálogjog nélkül való átruházásával törlés áll be. Oly esetekben, amidőn jogviszonyátruházás az eredeti és az új hitelező között fennforog az átruházás technikai keresztülvitelére nézve fontos könnyítéseket tartalmaz. Sajnos azonban ezen kedvezmények csak a leg-ritkább esetekben kerülhetnek alkalmazásra,

mert az azokhoz fűzött előfeltétel igen ritka esetben állapítható meg.

E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy a jogviszony átruházása egy nem kellő precizitással bíró jogi fogalom, mert hiszen minden jogviszony bizonyos személyek közötti jogokat és kötelezettségeket tartalmazván, minden személyváltozás új jogviszony keletkezését jelentí és így jogviszony átruházásáról nem is lehetne beszélni.

Ha azonban ezen fogalmat mégis alkalmazzuk, akkor az tulajdonképen nem egyéb, mint a hitelezői oldalon az engedmény és az adós oldalon a tartozásátvállalás foglalatja, azaz azon eset, midőn csupán a személyek szenvednek változást, míg a jogok és kötelezettségek változatlanul maradnak. Az alábbiakban tegyük vizsgálatunk tárgyává a gyakorlati élet két legfontosabb esetét, nevezetesen a jelzálogjoggal biztosított váltóhitel és az áruhitel esetét, azon szempontból, miként felel meg a felek ügyleti intenciójának a fentebb említett konstrukció.

A keretjelzálogjognak nagy elterjedését hazánkban azon speciális körülmény okozta, hogy a jórészt fővárosi és vidéki pénzüintézetek kö-

zött a jelzálogjoggal fedezett váltóhitel megszavaztatván, az adós által benyújtott elfogadásványokat budapesti bankoknál visszleszámítják. A váltóbirtokos számára három eshetőség volt lehetséges, hogy a jelzálogjog birtokába jusson, mégpedig: vagy magára engedményeztette utólag a forgató által a jelzálogjogot, - vagy a forgató ellen lefolytatott végrehajtási eljárás során aljelzálogjogot szerzett a forgató jelzálogára, - vagy végül meghagyta a jelzálogjogot formailag a forgató rendelkezésére és a birtokában levő váltókat neki, illetőleg megbízottjainak bizományi érvényesítés céljából átadta.

Az új törvény világában ezen eshetőségek azonban nem érvényesülhetnek, mert ahhoz, hogy a jelzálogjog a váltóbirtokosokra átruházható legyen, szükséges, hogy maga az alapul szolgáló hitelviszony is a váltóbirtokosokra átszálljon. Nyilvánvaló azonban, hogy nem lehet szó arról, hogy ezen jogviszonyátruházás már az egyes váltókövetelés tovább adása esetén keresztülvitetett és arra a következményre kell jutnunk, hogy a váltókövetelések a jogviszonyátruházás nélkül való továbbadás folytán

a keretjelzálogjog köréből kiestek.

Az eddigi jogállapot által lehetővé tett második ut, vagyis a forгатó által, illetőleg javára bekebelezett keretjelzálogjogra alzálogjog megszerzése az új törvény világában is járható, azon megszorítással, amely szerint a végrehajtató a jelzálogból csak akkor kereshet kielégítést, ha a biztosítéki okiratban megjelölt jogviszony, vagy az abból eredő követelés másra átruházható és a végrehajtást szenvedő birtokában levő biztosítási okiratot szintén elfogadják, mint lefoglalhatót.

Viszont az eddig alkalmazásban volt harmadik lehetőség, hogy a keretjelzálogjogot továbbra is a forгатó érvényesítette a váltóbirtokos javára, az új törvény folytán ugyanazon okból nem követhető, mint az első módoszat, mert nyilvánvaló, hogy a telekkönyvi tulajdonos, illetőleg adós a forгатóval szemben ugyanazon kifogásokat érvényesítheti, mint a tényleges váltóbirtokossal szemben.

Azt látjuk tehát, hogy a gyakorlati életben leginkább előforduló esetekben, nevezetesen a váltóhiteleknel, a váltóbirtokos a forгатó javára bekebelezett jelzálogjogot csak igen ritka

esetben veheti igénybe.

Ugyanazon eredményre kell jutnunk, ha a gyakorlati életben előforduló második nagy esetcsoportot, az áruhitel esetét tartjuk szem előtt.

Midőn a gyáros vagy nagykereskedő valakinek jelzálogos fedezetet nyújt áruhitel mellett és később a vevőtől kézhez vett fedezeti elfogadványokat leszámítolja, nem lehet szó arról, hogy az ilyen egyes váltók átruházása a jogviszony átszállásával együtt történnék, figyelmen kívül hagyva azon kérdést, hogy általában lehetséges-e az alapviszony. Természetesen ugyan ez áll akkor is, ha a fedezeti váltók hiányában a hitelező a könyvkövetelést engedményezi harmadik személyre az alapjogviszony átruházása nélkül.

Mindezen esetekben tehát a feleknek vagy avval kell számolniuk, hogy a követelésnek a jogviszony nélkül való átruházása maga után vonja a dologi fedezet megszűnését, vagy pedig azal, hogy az új hitelező nem csupán az átruházott követelés jogosítottja, hanem egyszersmind a jogviszony átszállása folytán az ebből folyó összes kötelezettségek adója is lesz.

Miután ezen nehézségek részint a köztudatban még nem szerepelnek, részint sokszor kellő figyelem sem fordítottatik rájuk, igen gyakran fog előfordulni azon szomorú helyzet, hogy az egyes követelések akár váltó útján, akár közönséges engedmény útján történő továbbadása meg fog történni anélkül, hogy a felek a jogviszony átruházására ügyelnének és így a telek-
könyvi tulajdonos vagy jelzálogos hitelező állandó és törvényes alappal bíró támadásnak lesznek kitéve.

III.

A jogutód helyzete váltóforgatmánynál.

Különösen súlyossá válhatik ezen helyzet a gyakorlatilag legnagyobb fontossággal bíró váltóforgatmány esetében. Az anyagi váltószigor elvénél fogva ugyanis a jóhiszemű váltóbirtokossal szemben a váltóadás csupán kifogásokat hozhat fel, ellenben független jogi helyzete a forogatótól.

A váltóleszámítolás ezen létalapját képező elven^Iazonban mélyrenató változásokat idézhet elő azon körülmény, hogy a váltókövetelés átruházásával egyidejűleg a biztosítékul szolgáló keretjelzálog is átruházás tárgyát képezi.

A magyar váltótörvény nem tartalmaz kifejezett intézkedést aziránt, hogy a forgatmány átruházó hatása folytán átmennek-e a váltó tulajdonával a forgatmányosra azok a jogok is, amelyek a váltóköveteléssel csak külső kapcsolatban állanak, így nevezetesen a forogató vál-

tőkövetelésének biztosítására szolgáló zálogjog.

De az ellenkező nézet telekkönyvi jogunk világában nem is volna gyakorlatilag keresztülvihető, mert ahhoz, hogy valamely kerettjelzalogjog a forgatóról a forgatmányosra ruháztassék át, feltétlenül engedmény szükséges. A telekkönyvi rendtartás pedig éppen úgy megkívánja a cessióhoz a külön jogcím bejegyzését, mint a tulajdonátruházáshoz és így amint nem lehetséges a tulajdonjogot pusztá átruházás jogcímén bekebelezni, épp úgy szigorúan véve a jelzálogos követelés átruházásánál is az engedmény önmagában véve nem elégséges jogcím.

A telekkönyv világában azonban tudjuk, hogy a kötelmi jogi engedmény alapelvétől eltérőleg a publica fides érvényesül, azaz a jóhiszemű szerzővel szemben az adós csupán azon kifogásokat hozhatja fel, amelyek magából a telekkönyvből kitűnnek.

A telekkönyvi tulajdonos és adós a harmadik jóhiszemű szerzővel szemben tehát sem a jelzálogjog érvénytelenségére, sem pedig a követelés fenn nem állására nem hivatkozhatik és így a fennálló jogunk a bejegyzett jog fennállá-

sába vetett hitet még hatékonyabban védi, mint a bejegyzett jog valódiságába vetett hitet, mer az utóbbi csak bizonyos idő leteltével nyer oltalmat.

Ezen védelem terjedelme természetesen az átruházott követelés természetétől függ. A vétel-árköveteléssel szemben az adós az eredeti követelési alap feloldása esetén esetleg felléphet a harmadikkal szemben is és az utóbbi nem állhat ellen azon az alapon, hogy ő az bejegyzéskor az alap feloldásáról tudomással nem birt.

A telekkönyvi engedményes jogállása sok esetben hasonlóságot mutat fel a váltóbirtokos jogállásával és így ez az oka annak, hogy az eddigi jogunk elvei mellett a váltóbirtokos helyzete általában nem szenvedett változást annak folytán, hogy ő a forgatótól telekkönyvileg a biztosítékul szolgáló jelzálogjogot engedmény útján megszerezte.

De lényegesen megváltozik a helyzet az új törvény rendelkezéseinél fogva, amikor is a kezjelzálogjog megszerzése a váltóbirtokos által nem valamely engedmény útján történhetik, hanem csakis olyképp, hogy a váltóbirtokos az eredeti jogviszonyba lép. A váltóbirtokos, mint

telekkönyvi jogutód, a publica fidesre csupán a jelzálogjog fennállása tekintetében hivatkozhatik, míg ellenben az érvényesített követelés szempontjából ugyanazon jogi helyzetben van az adóssal szemben, mint az engedményező váltofor-gató.

E kérdésnél súlyosan esik latba az a körülmény, hogy vajjon jelzálogos követelés átruházásánál lehet-e széjjelválasztani a követelés átruházását és a zálogjog átruházását.

Az új törvény értelmében a jelzálogjogot csak a követeléssel együtt lehet átruházni és viszont a követelés átruházásával a jelzálogjog is átszáll a hitelezőre és így nem lehetséges, hogy a követelés meg a jelzálog más-más kézen legyen. Egyedül csak az történhetik meg, hogy átruházva a követelést, ugyanakkor a zálogjog is megszüntettetik, amely esetben azután a követelés elveszti jelzálogos természetét.

Tehát mint fentebb láttuk, a váltóbirtokos a jelzálogjogot nem forgatmányosi, hanem csupán engedményesi minőségben szerezheti meg, sőt a keretjelzálogjognál csupán mint a jogviszony átvállalója, és így ezen egybeforottság folytán arra a következtetésre lehet jutni, hogy

ha a váltóbirtokos mint engedményes, illetőleg jogviszonyátvállaló, meg akarja szerezni a dologi biztosítékot, akkor ezen minősége a kezében lévő követelésre is kihat. A váltóbirtokos tehát nem léphetne fel mint forgatmányos, hanem csupán, mint a forgató engedményese, azaz a forgatmány u.n. átruházó hatását a dologi biztosítékot nyújtott váltóadással szemben nem veheti igénybe.

A váltóforgatmányosnak ezen helyzetbeli leromlása különösen aggályossá válik, ha figyelemmel kísérjük azon változást, amely váltójogban azon kérdés körül fejlődött ki, hogy a váltóbirtokossal szemben az előzők elleni kifogások mennyiben érvényesíthetők. Amíg ugyanis eredetileg úgy a vonatkozó törvények, mint pedig a bírói gyakorlat ~~xxxxx~~ csakis azon esetben engedték meg a váltóbirtokossal szemben az előző elleni kifogás érvényesítését, ha az adós bizonyítékot szolgáltatott a váltóbirtokos rossz-hiszeműségére nézve, addig az újabb jogfejlődés általában lényeges könnyítéseket engedélyezett ezen a téren és a váltóbirtokos elleni kifogásokat azon esetben is megengedi, ha ő ezekről tudomással nem bír, sőt nem is birhatott.

Igen tanulságos e tekintetben a váltójog nemzetközi egységesítése érdekében készült hágai szöveg amely a váltóbirtokos és előzőek közötti dolózus összejátszást kívánt meg ahhoz, hogy a váltóbirtokossal szemben az adós az előzővel szemben felhozható kifogásokat érvényesíthesse. A kontinentális elfogadás pedig, mely bírói gyakorlatban is kidomborodott a váltóadás helyzetét lényegesen megkönnyítette, kimondván, hogy az előzők elleni kifogások a váltóbirtokossal szemben már azon esetben is felhozhatók, ha ez utóbbi azokról tudomással nem birt és a váltót az adós kárára megszerezte.

A magyar bírói gyakorlat még ezen az elven is lényegesen tulmegy, mert nem kívánja meg a károsító szándék tényálladékát, hanem meglegszik a kifogásokról való tudomás tényével is

Ha tehát a váltóforgatmányos kifejezetten belép azon jogviszonyba, amely a forgató és az elfogadó, illetőleg kibocsátó között fennforog, akkor közelfekvő azon konkluzió levonása, hogy öneki mindazon kifogásokról, amelyek a jogelődjé ellen felhozhatók, tudomással kell birnia és így azok vele szemben is minden korlátozás nélkül is érvényesíthetők lesznek.

Annál is inkább helyeselhető ezen álláspont, mert az alapjogviszony átruházása által a váltóbirtokos nem csak hátrányokhoz, hanem eltekintve a keretjelzálog átszállásától egyéb előnyökhöz is jut és pedig, mint engedményes, az alapkövetelést a váltótól függetlenül is érvényesítheti pl. amidőn a váltóelévülés, vagy kellékhány okából nem lenne felhasználható. Éppen ezen fontos előnynél fogva vita tárgyát képezi azon kérdés, hogy a váltó átruházása jelenti-e egyuttal az alapkövetelés átengedményezését is.

A berlíni Kereskedelmi Kamara egy szakvéleménye szerint a vevőre szóló intézvény átadása egyszersmind a vevő ellen fennálló számlakövetelés átruházását is jelenti. Ezen ~~szakk~~ szakvéleménnyel szemben az irodalom is - többek között - állást foglalt, rámutatva azokra a veszélyekre, amelyeket ezen felfogás magában rejt és amely hazai judikaturánkban sem igen talált követőkre. A főérv ezen felfogás ellen abban állt, hogy ha a váltóbirtokost egyuttal az alapkövetelés engedményesének is tekintjük, nem tudunk elzárkózni azon konklúzió elől, hogy a váltóbirtokossal szemben felhozható kifogások szintén érvényesíthetők lesznek. A forgatmá-

nyosnak bármely vonatkozásban és bármely indokból az alapkövetelés engedményesével való azonosítása szükségképen a forgatmányos önálló váltónitelezői helyzetének meggyengítését eredményezi.

Nem szorul tehát bővebb részletezésre, hogy a váltóleszámitolás terén milyen jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a jogutóddal szemben esetleg a váltóperben is mindazon kifogások és ellenjogok érvényesíthetők lesznek, mint a jogelőddel szemben. A keretjelzálog átruházása esetén tehát eszerint az új hitelező nemcsak hogy nem foglalhatja el a telekkönyvi jóhiszemű engedményes védett pozícióját, hanem ami helyzetét még lényegesen súlyosbitja, esetleg elveszti forgatmányosi kedvezményes állását is.

IV.

A forgatmányos és engedményes helyzete csőd,
illetőleg kényszeregyezés esetén.

Azon körülmények, hogy a forgatmányos nem önálló jogon léphetne fel az egyes váltókötelezettekkel szemben, hanem csupán, mint a forgató engedményese, igen fontos következménnyel vannak a forgató csődje és kényszeregyezése esetén.

A különböző államok judikaturájában erősen vitatott kérdést képez ugyanis, hogy a forgató csődje, vagy kényszeregyezése esetében a többi váltókötelezett által teljesített fizetés mennyiben gyakorol befolyást a váltóbirtokos helyzetére.

Az államok bíróságai és a jogi irodalom azor az állásponton van, hogy a váltóbirtokos önálló jogon lép fel a váltókötelezettekkel szemben, akik vele szemben az egyetemleges adóstársak helyzetében vannak. Miután pedig általános csődjogi szabályt képez, azon álláspont

alakult ki, hogy az egyes váltókötelezettek által teljesített fizetések nem számíthatók be a köza dós javára és így pl. kényszeregyezség esetében ezen fizetések a kényszeregyezségi adós által fizetendő hányadot nem csökkentik.

Ez a felfogás abból indul ki, hogy a váltó forgatása esetén a forgató nem az előzők ellen fennálló követelését ruházza át a forgatmányosra, hanem a forgatmányos a váltó tulajdonának megszerzésével az összes váltókötelezettek ellen a váltón alapuló önálló követelést szerez, amely tartalmilag független a forgatónak az előzők elleni követelésétől.

Tenát a forgató nem saját vagyonában meglévő követelést ruházza át a leszámítolás ~~alkalm~~ alkalmával a forgatmányosra, hanem saját váltóbeli kötelezettségén felül a többi aláíró együttlkötelezését is nyújtja és így ezen utóbbiak a forgatmányos irányában önálló kötelezettséget vállalt egyetemleges adótársnak tekintendők.

Természetesen nem érvényesül ezen fontos elv akkor, ha a váltóbirtokos a váltót nem forgatmány, hanem engedmény, vagy avval egy tekintet alá eső utóforgatmány által szerezte

meg, mert ezen esetekben a váltóbirtokos valóban csupán a forgató személyében fennálló követelést szerzi meg és azt a váltó adósokkal szemben nem a váltójog, hanem a kötelmi jog engedményének szabályai szerint érvényesítheti. Ha már most a keretjelzálog átruházása azt jelenti, hogy a váltóbirtokos elveszti a forgatmányosi pozíciót és csupán mint engedményes léphet fel, úgy ebből többek között annak is kell következni, hogy a forgató csődje, illetőleg kényszeregyezsége esetében a forgató előzői által teljesített fizetések a forgató javára beszámítandók.

Ezen konklúzió elől nem lehet elzárkózni, mert az engedmény esetében valóban az adós a hitelezőre saját vagyonából ruház át értéket és így a hitelezőt ezen átruházott fedezet tekintetében legfeljebb külön kielégítési jog illetheti meg, de nem helyezkedhetik azon álláspontra, amely szerint ő az összes egyetemleges kötelezettekkel szemben teljes önállósággal járhat el.

V.

A részátruházás megoldhatatlan kérdései.

A keretjelzálog átruházásának mai törvényes szabályozása még megoldásra váró veszélyeket rejt magában az u. n. részátruházás esetében is.

Jelen értekezésünk keretét meghaladja azon probléma fejtegetése, hogy vajjon mennyiben lehetséges elvileg az alapjogviszonynak részekben való átruházása. Így csupán azon kérdést fogjuk taglalni, hogy ezen részátruházás milyen következményeket von maga után. Azt hisszük, leghelyesebb, ha abból indulunk ki, hogy a részátruházások ellenére a jogviszony pl. a vételi ügylet egysége nem szenvedhet változást és így a részátruházás ellenére ezen jogviszony a részzálogok számára egységes keretet fog továbbra is képezni. A kérdés csak az, hogy elégitendő ki a külön-külön átruházott követelés, ha a keretre eső összegből teljesen kielégíteni nem lehet, vagyis milyen módon osztandó fel a rendelkezésre álló összeg a kü-

lőnböző részkövetelések között.

A végrehajtási rendelet olyképen intézkedik, hogy a rendelkezésre álló összeget elsősorban a költségek, azután a már keletkezett követelések kamatának, végül a lejáratuk sorrendjében az egyes követelések tőkeösszegének kielégítésére kell fordítani, míg egyidőben lejárt követeléseket arányosan kell kielégíteni. Végrehajtás esetén pedig azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a keretjelzálogjog keretében érvényesített lefoglalt követeléseket a foglalások sorrendjében, az egyidejűleg lefoglaltakat pedig a követelések összegei arányában kell a foglaltatók kielégítésére fordítani úgy, hogy mindegyik ilyen végrehajtható az általa lefoglalt követelésre eső összeg erejéig kaphat kielégítést. Amidőn tehát, amint az a normális esetekben történni szokott, az eredeti hitelező az alapjogviszony alapján származó egyes követeléseket pl. részletváltókat több hitelezőre ruházza át, úgy a fentebb említett redukciós elgondolás alapján ezen átruházások nem zárják ki eleve a keretjelzálogjog átruházását.

A kielégítési sorrendnek most vázolt szabályozása azon veszélyt rejti magában az egyes

jogutódokra nézve, hogy a jogelőd rangsorában a/z egyes követelések nem arányosan nyernek ki-egyenlítést, illetőleg végrehajtási foglalás esetén nem a foglalások időrendjében.

Az új törvénynek ezen szabályozása az újabb jogfejlődéssel szemben kétségkívül visszaesést jelent. Amíg ugyanis a régebbi jogi felfogás abból indult ki, hogy több tartozás esetén a felek kifejezett akarat kijelentése hiányában elsősorban az adósra terhesebb tartozások tekintessenek törlesztetteknek, addig a modern törvények azon az állásponton vannak, hogy a hitelező az, aki az adós rendeltetésének hiányában dönt afellett, hogy melyik lejárt követelést tekinti a résztörlesztés által kiegyenlítettnek és ezen az alapon állítják fel azon törvényes vélelmet, hogy a résztörlesztés által elsősorban nem az adósra terhes, hanem azon már lejárt követelés nyer kielégítést, amely egyébként külön biztosítékkal fedezve.

A magyar végrehajtási rendelet fentebb vázolt ellentétes intézkedése főleg azért bír a hitelező szempontjából súlyos hátránnyal, mert a végrehajtási jog területén a felek magánakaratát, intencióját nem érvényesülhet és így a ki-

elégítési sorrend tekintetében a felek a törvény parancsához feltétlenül kötve vannak.

A törvény ezen deklarativ jellegű rendelkezése minden esetleges ellenfelfogást lehetlenné tesz, tehát részátruházások esetében, amikor tulajdonképpen új önálló keretek keletkeznek a jelzálogos követelések megosztásával a részjelzálogjogok egyelő rangsorban maradnak. nem hihető ugyanis, hogy a hitelező a végrehajtási rendeletet oly módon kijátszhassa és ezzel megakadályozza a törvényhozó intenciójának érvényesülését, hogy a keretből keletkezett egyes követeléseket egyszerűen különböző személyekre átruházzák, ez által elérhetné, hogy az egyes követelések kielégítése nem lejáratauk sorrendjében, hanem egyenlő arányban történjék.

VI.

Jelzálog-halmazát és a redukciós elmélet.

Utolsó szakaszunkban rá kell mutatnunk arra is, hogy az u.n. redukciós elmélet milyen következményekkel jár akkor, ha a felek intenciója arra irányul, hogy egy követelést több jelzálog biztosítson. A törvény eredeti szövegezése az igazságügyi bizottság javaslata folytán oly módon nyert módosítást, hogy kimondja az egyetemleges felelősséget azon követelésre, amelynek biztosítására több zálogtárgy köttetett. A bizottsági jelentés a megváltoztatást azzal indokolja, hogy az ellenkező megoldás bizonytalanságot idéz elő a telekkönyvben és ezért lehetőleg elkerülendő.

A kérdés helyes megvilágítására rá kell mutatnunk a berlini Kammergericht közismert gyakorlatára. E legfőbb porosz telekkönyvi hatóság ugyanis egy konkrét esetben olyként döntött, hogy ugyanegy követelés-körnek biztosítására több zálogjog bekebelezése tilos.

Törvényünk jelenlegi szövegezése arra enged következtetni, hogy ezen most ismertetett német bírói felfogás nálunk is mérvadónak tekintendő; de nem megyünk el mellette annak megemlítése nélkül, hogy az érveknek a tulzott jelentőséggel való felruházása sem zárja ki, hogy a forgalmi életben egyébként sokszor szükségesnek mutatkozó követelés, illetőleg fedezet megosztás teljesen kizárva legyen.

Ezen nehézségek előfordulnak azon esetben is, ha a fedezetek nem a jelzálogjogokban, hanem pl. kézzizálogokban, kezességekben állanak és mégis nem lehet kétség aziránt, hogy ugyanegy követelés biztosítására több kézzizálog vagy kezesség olyképp is rendelkezhető, hogy a kézzizálogok, illetőleg kezesek **nem** egyetemlegesen, hanem meghatározott részösszegek erejéig felelnek.

Belekapcsolva most már ezen elvet a tulajdon képeni témánkba, a redukciós elmélet mellett, amely szerint a keretjelzálogjog formális fennállása ellenére csupán egyes követelések forognak fenn, ismét felvetődne azon aggály, hogy külön megállapodás hiányában nem volna megoldható az a kérdés, hogy az egyes jogutódok több

jelzálogjog fennforgása esetén melyiknek átruházását követelhetik.

Ezen kérdésnek igen nagy jelentősége van, főleg azért, mert egy hétköznapi eset éppen abban fog állani, hogy a biztosított keretből eredő egyes követelések egymástól függetlenül ruháztatnak át, mégpedig egyelőre a jelzálogjogok nélkül és az utóbbira csak akkor fog sor kerülni, ha a közvetlen jogelőd nem lesz azon helyzetben, hogy a továbbadott követeléseket a lejáratkor visszaváltja és így éppen ezekben a kritikus helyzetekben válik majd aktuálissá azon kérdés eldöntése, hogy az egyes hitelezők milyen jelzálogjogok átruházását követelhetik.

Befejezésül ismételten megjegyezhetjük, hogy a jelzálognak többszörös biztosítása az általános magánjogi elvek szerint éppen úgy meg volna oldható, mint több kézzzálog esetén, de mégis szükségesnek tartjuk megjegyezni és kiemelni, hogy a magyar bíróságok gyakorlatukban, utalva az igazságügyi bizottság javaslatára és a törvény szövegére az egyes jelzálogjogi bekebelezéseket, amennyiben azok nem egyetemleges jellegűek, hatálytalanná fogják deklarálni.

F o r r á s o k .

Agoston P.: A zálogjog általános tanai /kapcsolatosan azok fejlődésével/Bp. 1906.

Sichermann B.: A biztosítéki jelzálogjog.Bp.1914

Nyulászi J.: Jelzálogjogunk reformja. Bp.1916.
/Magyar jogászegyleti értekezések/.

Zachár Gy.: A magyar magánjog alaptanai.Bp.1928.

Nizsalovszky E.: A jelzálogjog jogszabályainak magyarázata. Bp. 1929.

Nizsalovszky E.: Korlátolt dologi jogok /Szladits K. főszerkesztésében kiadott magánjog V. kötet Bp.1942

Kolozsváry B.: Magánjog. Bp. 1930.

Bozóky G.: A magyar váltójog. Pécs 1926.

Nagy F.: A magyar váltójog kézikönyve. Bp. 1901.
1925:XV. és az 1927. XXXV tc.